

24. ПЕДАГОШКИ ФОРУМ СЦЕНСКИХ УМЕТНОСТИ
Тематски зборник

24TH PEDAGOGICAL FORUM OF PERFORMING ARTS
Thematic Proceedings

На насловној страни: Жорж Брак, *Музички инструменти*, 1908.
(Georges Braque, *Musical instruments*, 1908)

Универзитет уметности у Београду
Факултет музичке уметности
University of Arts in Belgrade
Faculty of Music

ЗБОРНИК РАДОВА
ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТОГ ПЕДАГОШКОГ ФОРУМА
СЦЕНСКИХ УМЕТНОСТИ „ФОЛКЛОР У МУЗИЧКОЈ ПЕДАГОГИЈИ”
одржаног од 1. до 3. октобра 2021. у Београду

PROCEEDINGS OF THE 24TH PEDAGOGICAL FORUM
OF PERFORMING ARTS “FOLKLORE IN MUSIC EDUCATION”
Belgrade, October 1–3, 2021

Уредник / Editor

др Милена Петровић
dr Milena Petrović

Издавач / Publisher

Факултет музичке уметности у Београду
Faculty of Music, Belgrade

Главни и одговорни уредник / Editor-in-Chief

др Гордана Каран
dr Gordana Karan

За издавача / For Publisher

мр Љиљана Несторовска, декан
Ljiljana Nestorovska MMus, Dean

Рецензенти

Сања Радиновић
Миомира Ђурђановић
Наташа Црњански
Сабина Видулин
Катарина Хабе
Блаженка Баћлија Сушић
Драган Ашковић
Саша Павловић
Милена Петровић

Reviewers

Sanja Radinović
Miomira Đurđanović
Nataša Crnjanski
Sabina Vidulin
Katarina Habe
Blaženka Bačlija Sušić
Dragan Ašković
Saša Pavlović
Milena Petrović

ISBN 978-86-81340-55-4

ISMN 979-0-802022-27-0

24. Педагошки форум сценских уметности
24th Pedagogical Forum of Performing Arts

ФОЛКЛОР У МУЗИЧКОЈ ПЕДАГОГИЈИ

Тематски зборник

FOLKLORE IN MUSIC EDUCATION

Thematic Proceedings

Уредник

др Милена Петровић

Editor

dr Milena Petrović

Факултет музичке уметности

Београд, 2022.

Faculty of Music

Belgrade, 2022

Весна Живковић

Академија уметности, Универзитет у Новом Саду, Србија

zivkovic.v@web.de

Заступљеност вокалне музичке традиције у уџбеницима за музичку културу виших разреда основне школе

Сажетак

Народне песме представљају продукт даровитог анонимног ствараоца. Оне одражавају национални и културни идентитет, али представљају и неписану, живу историју једног народа. Како се путем наставних области извођења и слушања музике тежи обезбедити целовита личност појединца, веома је важно увидети у којој мери и са којим музичким садржајима из области вокалне музичке традиције се сусрећу ученици виших разреда у основној школи. Циљ рада је сагледати у којој мери су заступљене народне песме у уџбеницима музичке културе и упоредити садржинске сличности и разлике између уџбеника различитих издавачких кућа од петог до осмог разреда. Резултати анализе показују да су народне песме најзаступљеније у уџбеницима за пети и шести разред, док се број примера смањује у уџбеницима за седми и осми разред. Може да се уочи да су одређени музички примери широко заступљени у уџбеницима различитих издавача. Ипак, садржаји уџбеника се не могу окарактерисати као идентични.

Кључне речи: вокална музичка традиција, уџбеник, настава музичке културе

Увод

Предмет Музичка култура у основној општеобразовној школи јесте део групе предмета које имају задатак да естетски васпитавају ученике, без обзира да ли је реч о првом или другом циклусу основношколског образовања. Да би уопште дошло до естетског васпитавања ученика, прописани су одређени циљеви и задаци предмета. У данашње време се акценат ставља и на исходе – шта је то што су ученици на крају часа усвојили, разумели, односно шта су у стању да ураде, изведу, креирају, спроведу, реализују на основу знања и вештина које су претходно стекли. Исходи на крају сваког часа се након одређеног временом сабирају и тако формулишу једну ширу слику. То подразумева питање шта је то што ученици умеју и знају на крају одређеног полугодишта, школске године, завршетка првог или другог циклуса, али и по завршетку првог степена образовања и васпитања. Данас се у настави свих предмета, па тако и предмета Музичка култура не тежи испунити само

одређени прописани планско–програмски оквир. Управо начин на који се садржаји обрађују у настави у виду наставних јединица имају водећу улогу у остваривању исхода. Кроз наставне програме, циљеве и исходе ученици развијају интересовања за музичку уметност, развија се емоционалност под дејством музике, репродуковано музичко дело се перципира и аперципира (доживљава) на основу чега се ствара естетски критеријум, што може да допринесе и креирању музичког укуса. Поред тога, један од циљева јесте упознати ученике са културним наслеђем свог и других народа, чиме се поред стицања новог знања код ученика обезбеђује и свест о очувању музичког, односно вокалног, инструменталног и вокално–инструменталног наслеђа свог народа, али и поштовања наслеђа других народа. Да би се овај циљ у настави испунио, важно је поставити питање у којој мери уџбеници за музичку културу садржински располажу вокалном музичком традицијом. С обзиром да је за један разред увек одобрено више уџбеника различитих издавачких кућа, поставља се питање и да ли се уџбеници садржински поклапају и у коликој мери.

Наставне области кроз које се тумаче садржаји предмета јесу област извођења, слушања музике и дечјег музичког стваралаштва, од чега су области извођења музике и слушање музике према програму предмета Музичка култура најзаступљенији. Вокално, инструментално или вокално–инструментално извођење музике означава да ученици имају активан однос према музици (Јеремић и Станковић, 2019). Ученици овим активностима не само да стичу одређене музичке способности, него и знање, захваљујући доживљају. Слушање музике је извор позитивних емоција, дететовог задовољства и естетског доживљаја (Живковић, 2021: 206), што се сматра такође једним од начина за стицање знања, али и развоја дететових естетских способности.

Како се често истиче да се кроз ове активности извођења и слушања музике обogaђује личност детета, чињеница је да ученици на часу долазе у контакт и са разноликим музичким жанровима при чему настају различите емоционалне реакције и расположења, стиче се критеријум естетске вредности музичког дела, али се знање и умеће стичу на очигледан начин. Управо долазећи у контакт са различитим музичким жанровима, па тако и са традиционалном музиком, наставници обезбеђују целовити развој детета. Међутим, није у првом плану важно само развијати целовиту личност детета. Уз помоћ традиционалних песама наставници омогућавају појединцу да дође у контакт са народном музичком традицијом свог и других народа. Ученици се упознају са песмама различитих мелодијско – ритмичких структура, текстуалних садржаја, чиме долазе у контакт са богатом стваралачком палетом анонимних стваралаца, али и са културним животом једне заједнице, што може да буде од великог значаја не само за фондус знања, већ и за музичко описмењавање појединца. Осим тога, песме могу да послуже и као

очигледно средство за упознавање са различитим гласовима и начинима извођења традиционалне музике, односно народних песама.

Народна песма – појам и функција

Да би се боље разумео један од циљева наставе Музичке културе – упознавање са музичком традицијом (у контексту рада са народним песмама) свог народа, важно је дефинисати појам музичког фолклора и народне песме.

Музички фолклор је стваралаштво најширих народних слојева (Девећ, 1975: 74). Културне вредности које је један народ створио нису настале преузимањем, већ стваралачком инвенцијом. На овим темељима настала је сопствена музичка култура једног народа која се развијала путем усменог предања. Музичка традиција обликована је фактором континуитета, што подразумева опстанак народне песме на релацији прошлост – садашњост. Други фактор који обликује традицију јесте варирање, а њега врши појединац или заједница, док је трећи фактор селекција, и њу врши заједница.

Према Радмили Петровић (Петровић, 1989: 17) српске народне песме представљају својеврстан сложени културни и уметнички феномен у коме се изразито одражава веза и узајамност између музике, реалног живота и друштвених заједница у којима музика постоји. У креирању народне песме учествује даровити анонимни појединац, кога Драгослав Девећ назива још и „иницијатором” (Девећ, 1975: 79). Иако је народна песма у почетку индивидуална творевина, продукт иницијатора, она убрзо постаје творевина колектива, који је преноси усменим предањем и из генерације у генерацију је препевава. Услови настанка песме могу бити одређени и групом људи. Народна песма може настати и под утицајем заједничког стваралаштва неколицине талентованих појединаца. Наиме, песма може бити обликована и у колу – ору, где група певача, односно играча изводи текст на познату мелодију, на основу чега настаје нова народна песма, која касније бива извођена на другим догађајима, у другим местима, чиме се она преноси у друге крајеве, где се прекројава у складу са личним афинитетима појединца / групе извођача и у складу са одређеним животним приликама (Девећ, 1975). Може се рећи да народну песму чини и индивидуално и колективно. У народној песми уочава се манифестација стваралачке инвенције и даровитости како појединца, тако и наредних генерације, али и огледало које рефлектује историјски, друштвени и културни живот једне заједнице који је био актуелан у одређеном историјском тренутку.

Народна песма је била део свакодневног живота старе патријархалне заједнице. Она одражава начин организације једног друштва, односно приказује како је живот некада изгледао. У организацији некадашње заједнице огледају се и функције народне песме. Једна је била комуникативна, која се проналазила код песама намењеним свакодневном животу или раду на

пољу, тзв. посленичким песмама. Песма је могла имати и магијско–религијску функцију у обредним песмама, друштвену улогу на догађајима попут свадби или седељеки, али је могла да представља и политичке ставове народа у одређеном историјском тренутку. Тако се поред функције песме знало и време, место и пригода њиховог извођења народне песме (Петровић, 1989).

Уџбеник у настави музичке културе

Уџбеник има пре свега културолошку улогу из разлога што је у њему „дата дата сума цивилизацијских знања која једна култура сматра да је важно да пренесе на следећу генерацију” (Антић, 2009: 25). Он има онолико образовну функцију колико располаже садржински квалитетним материјалом. Свакако да квалитетан садржај доприноси квалитету образовања појединца и групе, а када се спомене термин квалитетно образовање, оно упућује на чињеницу шта ће ученици на крају одређеног циклуса знати, научити, усвојити, какве вредности и које ставове ће понети са часа, које информације ће на њих оставити трага, на који начин ће садржај утицати на целисходан развој личности појединца – когнитивни и афективни аспект.

Важно је узети у обзир какву улогу уџбеник има за наставника за школу. Ако је његова функција да преноси, излаже одређене садржаје, суве чињенице, онда уџбеник има „доминантно трансмисивну улогу” (Антић, 2009: 28) и тада постаје „само операционализовани школски програм” (Ивић и сар., 2003: 9; према Антић, 2009: 28). Ипак, уџбеник и његов садржај нису у довољној мери снажан услов за савладавање одређеног знања и немају прелиминаран утицај на целокупан развој личности појединца. Важно је узети у обзир колико је наставник вољан да се посвети и примени различите иновативне методичке поступке у настави који обезбеђују да не дође до пукне трансмисије садржаја на релацији уџбеник – ученик, већ да се њиховом применом на један очигледан начин прикаже наставна јединица много дубље и значајније од оног што је дато у самом уџбенику, чиме би се откриле многобројне занимљивости, обогатило искуство и знање ученика, али и развила целовита личности појединца.

Да би се код ученика развио естетски критеријум, критичко мишљење, љубав према музици, а тако и интересовање за вокалну музичку традицију свог и других народа неопходно је да уџбеник располаже у довољној мери музичким примерима који припадају фолклорној традицији. „Уџбеник је”, како Стошић наводи (Стошић, 2012; Стошић, 2016а; према Стошић, 2016б: 452) „доминантно средство наставног процеса музичке културе и ослонац у креирању садржаја који утичу на ток у организацији часа.” Обрада народне песме ће подразумевати не само упознавање са мелодијско–ритмичко окосницом песме, већ ће иницирати и дубљу дискусију о тексту, потенцијал-

ним историјским околностима у којима је песма настала, у којима се изводила, као и ко је изводио, када, под којим условима итд. На тај начин се ученици упознају са песмом, али се сазнајни процес не завршава на обради песме по слуху / из нотног текста, већ се продужава на даљу дискусију која може бити врло занимљива и подстицајна при даљем самосталном истраживању о народним песмама и обогаћивању фонду знања и искуства. На тај начин је уџбеник и културно-потпорно средство (Плут, 2003; Стошић, 2016б: 445) јер омогућава целокупан, односно свестрани развој појединца у наставном процесу, али и ваннаставним, слободним активностима. Ђалић и Ђурђановић (2016) истичу да је веома важно да наставник мотивише ученике да се не ослањају само на уџбеник и да упуте ученике где и на који начин могу додатно да се упознају са примерима народне музичке традиције, али и на који начин могу да је додатно негују.

Методолошки оквир истраживања

Циљ истраживања јесте да се утврди колика је заступљеност вокалне музичке, преваходно српске традиције у уџбеницима и да се упореде садржинске сличности и разлике између уџбеника различитих издавачких кућа од петог до осмог разреда. У складу са циљем утврђени су и следећи задаци истраживања:

1. Утврдити број песама који се појављује у сваком од уџбеника различитих издавачких кућа;
2. Утврдити да ли су уџбеници садржински идентични или различити;
3. Утврдити којим терминима су песме ближе означаване, поред наслова песме, односно да ли су песме конкретизоване одређеним географским контекстом или су означене неком другом терминологијом.

У истраживању је било укључено шест издавачких кућа чији су уџбеници одобрени од стране Министарства просвете, науке и технолошког развоја. То су уџбеници који су предложени за школску 2020/2021. годину: Завод за уџбенике, Бигз, Нови Логос, Клет (Klett), Едука и Вулкан знање.

Резултати истраживања

Пети разред

У петом разреду су примери из традиционалне вокалне музичке традиције веома заступљени. Издавачке куће Бигз и Завод за уџбенике имају изједначен број традиционалних песама, сваки по шеснаест. Издавачка кућа Вулкан знање је други по заступљености народних песама у уџбенику – четрнаест примера, а по броју су слични и уџбеници издавачке куће Клет – тринаест примера и издавачке куће Нови Логос – једанаест примера. Едука се од свих уџбеника издваја по најмањем броју народних песама, свега седам примера.

Између уџбеника за пети разред се уочава највећа садржајна сличност. Песме које се појављују у уџбеницима свих издавачких кућа јесу: *Вишњи-чица род родила, Повела је Јела, Дивна, Дивна, Девојачко коло, Ти једина, Дед њојрај ме до*. Ипак, заинтересовале су нас и песме чија учесталост појављивања није висока у уџбеницима свих шест издавачких кућа. То су у великој мери обредне песме: *Колеђани коло њраде, Добро јујиро Колеге, Њрај, њрај, Лазаро, Вишлејеме, славни њраде, Орач оре равно њље*, али и песме које не спадају у категорију обредних: *Оће јежа, Завичај, Банаћанско коло, Ми смо деца весела, Седелачка, Усѡаванка, Свайшовска, Русе косе ѡуро имаиш, Зелени се јајодо, Ружа ѡроцвала и Жуѡа кућа*. Песме које су претходно наведене су по својој појави у уџбеницима јединствене, из разлога што се свака песма појављује само једном, односно у једном уџбенику одређене издавачке куће.

На основу анализе уџбеника за пети разред дошли смо до закључка да је врло мала географска контекстуализација песама. Песме се термилошки најчешће дефинишу следећим одредницама: *народна ѡсма из Србије, народна из Србије, народна ѡсма, народна* или нешто ређе *српска ѡрадиционална ѡсма*. На основу резултата можемо закључити да аутор/и уџбеника нису доследни у погледу географско – термилошке контекстуализације песама, те једну песму означавају једним термином, док већ наредну означавају другим термином (нпр. *народна из Србије* или само *народна*). Уџбеници издавачких кућа Клет (Klett) и Вулкан знање су се у контексту ближег термилошког одређивања песама истакли у односу на уџбенике других издавачких кућа. У уџбенику издавачке куће Клет (Klett) за пети разред доминира јасно ближе географско одређење песама – *Седелачка ѡсма* (околина Копаоника), *Усѡаванка* (околина Ужица), *Свайшовска* (околина Зајечара), *Лазаричка* (околина Сврљига), *Скоч, коло, да скочимо* (народна са Косова), *Леје ли су нано и Дивна, дивна* (две народне из Шумадије), *Крстиноше крсти носе* (околина Лесковца). Обредне песме у уџбенику издавачке куће Вулкан знање за пети разред – *Додолска ѡсма, Лазаричка ѡсма* и *Коледарска ѡсма* посебно су означене као *народне мелодије лесковачкој краја*.

Шести разред

На основу спроведене анализе може се закључити да број народних песама опада у уџбеницима за шести разред. Издавачке куће Бигз и Вулкан знање имају нешто већи број народних песама у односу на друге издаваче. *Биѡз* има дванаест, док Вулкан издање има једанаест народних песама. Ипак, у уџбеницима других издавачких куће уочава се знатан пад у броју у односу на уџбенике намењене петом разреду. Завод за уџбенике садржи шест, Нови Логос четири, Клет пет, а Едука свега три народне песме.

Уџбеници су по својој садржини слични. Ипак, издавачка кућа Вулкан знање се посебно истиче по садржинској разноликости у домену народних

песамa, а у поређењу са уџбеницима других издавачких кућа. Песме које се најчешће појављују у уџбеницима за шести разред су *Јелено, девојко, Шкрији ћерам, Тавна ноћи и Ја ћосејах лубенице*. Песме које су у погледу фреквенције најмање заступљене јесу *Засио Јанко, Разіранала ірана јоріована, Ој, Мораво, моје село равно, Расло ми је бадем дрво, Ој, за іором, Јечам жела Косовка девојка, Ој, іолуде* итд. Уочено је да су аутори уџбеника различитих издавачких кућа пратили у мањој мери једни друге, већ су независно од других аутора пружили нешто аутентичнији садржај.

Географски контекст је у уџбеницима за шести разред код појединих издавача прецизније дефинисан. Ипак, поред тога јавља се типично одређење народних песама терминима *народна йесма из Србије, народна из Србије, народна йесма* и *народна*. На основу анализе закључује се да издавачка кућа Вулкан знање излази из стандардних оквира када је реч о географској контекстуализацији народних песама. У уџбенику могу да се пронађу народне песме које су из Шумадије (*Ој, Мораво, моје село равно, Ој, за іором*), из североисточне Србије (*Расло ми је бадем дрво, Чије је оно девојче, Текла вода йекелија*), Војводине (*Шкрији ћерам*) и са Косова и Метохије (*Јечам жела Косовка девојка, Ој, іолуде, Расіи, расіи, мој зелени боре*).

Седми разред

Број народних песама у уџбеницима за музичку културу за седми разред се код већине издавачких кућа смањује. У уџбенику издавачке куће Завод за уџбенике се појављује шест народних песама, што је једнако броју народних песама у уџбенику за шести разред. Ипак, у уџбенику издавачке куће Едука појављује се пет народних песама, те је то у односу на шести разред мањи број. Нови Логос садржи три, док Клет има само две народне песме, што је у квантитативном смислу још ниже у односу на број народних песама у уџбеницима за шести разред. Број народних песама је ипак знатно већи у уџбеницима издавачких кућа Бигз и Вулкан знање. Донекле је разумљив мали број песама у уџбеницима за седми разред. Програм налаже махом наставне јединице из историје музике, те су странице уџбеника знатно више посвећене историјским темама.

У уџбеницима за седми разред у контексту садржаја присутна је већа хетерогеност. Уџбеници који имају мали број песама се садржај углавном поклапа (Завод за уџбенике, Нови Логос, Клет и Едука), док се у уџбеницима који имају велики број песама (Бигз и Вулкан знање) појављује већа разноликост репертоара музичког фолклора. Народна песма која се налази у уџбеницима свих шест издавачких кућа је *Ти момо, йи девојко*. Поред ове песме, високу фреквентност појављивања има песма *Ајде Јано*, која се појављује у пет уџбеника. Народне песме *Пуче йушка* и *Фатйише коло* се јављају три пута. Примери народних песама који су јединствени у појављи-

вању, односно појављују се само једном јесу *Симбил цвеће, Ој, Цоко, Цоко, Да сам извор вода ладна, Масло мела Димитрија, Ој, ливадо, родна њраво, Бећараи, Са Овчара и Каблара, Уродиле жуће крушке, Везак је везла* итд.

У погледу ближег термилошког одређења у уџбеницима за седми разред закључили смо да се и овде појављује терминологија, која је била карактеристична и за уџбенике за пети и шести разред – *народна из Србије, народна њесма* су најдоминантнија географска одређења. Ипак, у уџбеницима већине издавачких кућа – Бигз, Завод за уџбенике, Едука јављају се ближа географска одређења (нпр. народна песма из Врања, Груже, са Косова или са Косова и Метохије). У овом контексту уџбеник издавачке куће Вулкан знање највише одступа од других издавачких кућа из разлога што су све народне песме које се налазе у уџбенику за седми разред додатно локализоване (западна, југоисточна, североисточна, централна Србије, Војводина и Косово и Метохија). Ипак, код других издавача се донекле уочава и недоследност аутора у ближем географском одређивању песама. Док је песма *Пуче њушка* код Бигза и Завода за уџбенике означена као *народна њесма из Врања*, у Едуки је представљена само као песма из Србије. Песме у уџбеницима издавача Нови Логос и Клет нису добиле ближе географско одређење.

Осми разред

На основу спроведене анализе може се закључити да је постојаност народне вокалне музичке традиције у уџбеницима веома мала, ако се изузме уџбеник издавачке куће Бигз, који садржи час двадесет три народне песме. Уџбеник издавачке куће Нови Логос садржи шест народних песама, уџбеници Завода за уџбенике, Едука и Вулкан знање садрже по четири, док Клетов уџбеник има само три народне песме.

Иако је генерално присутан мали број народних песама у уџбеницима, они су садржински веома разнолики. Песме које су најзаступљеније у уџбеницима су *Ој, Цоко, Цоко, Оро се вије и Зайевала сојка њишица*. Народне песме које су својој појави јединствене су *Танкосава, Море изјрејала, нане, сјајна месечина, Из Врањанско њојдо, Девојче, њлавојче, Русе косе, цуро, имаиш, Море, изјрејала, нане* итд.

У погледу ближег географског означавања песама међу уџбеницима доминирају издавачке куће Бигз и Вулкан знање. У Бигзовом уџбенику се наводе песме из западне, централне, источне, југоисточне Србије, Косова, Босилеградског крајиша, из Врања, Неготинске Крајине, док се у уџбенику издавачке куће Вулкан знање уочавају и називи традиционална песма из Косовске Каменице и традиционална песма из Горе код Призрена.

Закључак

На основу спроведеног истраживања можемо да закључимо да се у уџбеницима од петог до осмог разреда шест различитих издавачких кућа уочава пад у броју народних песама. Број народних песама у уџбеницима различитих издавачких кућа намењених петом разреду знатно доминира у односу на број песама у уџбеницима виших разреда. У том погледу издвајају се посебно уџбеници издавачких кућа Бигз и Завод за уџбенике који у уџбеницима за пети разред имају највећи број народних песама, чак шеснаест, док је број у осталим уџбеницима нешто мањи у односу на претходно поменути број народних песама. Заступљеност народних песама у шестом разреду је већ нешто нижа у односу на пети разред. Издавачке куће Бигз и Вулкан знаће се истичу по највећем броју народних песама, док остали издавачи у садржај уџбеника укључују готово упола мање народних песама у односу на претходно поменуте издаваче. У уџбеницима за седми разред је код већине издавачких кућа (четири од укупно шест) укључен још мањи број народних песама. Ипак, Бигз и Вулкан знаће одступају од других уџбеника, укључујући чак тродупло већи број народних песама у односу на друге издавачке куће. У уџбеницима за осми разред присутно је најмање примера из вокалне музичке традиције. Пет од укупно шест издавачких кућа готово да не прелази више од четири народне песме. Издавачка кућа Бигз не прати тенденцију градацијског смањивања песама по разредима, већ у садржај уџбеника за осми разред укључује до сада највећи број песама у односу на претходна три своја уџбеника другог циклуса образовања – двадесет три народне песме. На основу спроведене анализе долази се до закључка да се број народних песама у највећем броју случаја смањује у односу на разред. Ипак, закључак се не може односити на уџбенике свих шест издавачких кућа. Бигзови уџбеници се у односу на сва четири разреда другог циклуса истичу по највећем броју народних песама. За њим следе уџбеници издавачке куће Вулкан знаће.

У раду смо анализирали сличности и разлике у садржају уџбеника различитих издавачких кућа за сваки разред појединачно. Резултати анализе уџбеника за пети разред показују да постоји већи број песама који се налази у уџбеницима свих издавачких кућа, али да ипак постоји одређена садржинска различитост, што подразумева да се у појединим уџбеницима јављају тзв. уникатни примери, који не могу да се нађу код другог издавача. У уџбеницима за шести, седми и осми разред постоји такође одређена садржинска сличност, међутим она је нешто мање присутна, док је број јединствених примера из народне традиције већи. На основу претходно поменутог може да се закључи да у уџбеницима свих разреда постоји одређен број песама који је заједнички свима, али се ипак у највећем броју уочава већа садржинска разуђеност, односно хетерогеност народних песама.

Утврђено је и да су аутори уџбеника различитих издавача недоследни приликом географско-термиолошког одређења народних песама, што подразумева да се једна песма означава само термином народна, док већ наредна песма на следећој страни уџбеника може да има ближе географско одређење. Уџбеник издавачке куће Вулкан знање издваја се у односу на друге уџбенике по највећем броју песама са прецизним географским одређењем. Означавањем песме само термином народна не стиче се увид у њено национално порекло, а изостаје и информација о ближој, конкретнијој географској локализацији песме. Тиме изостаје могућност да појединац повеже одређене народне песме са крајем из кога потичу и тако стекне шире и богатије знање о народној традицији одређене области земље.

У светлу добијених резултата истраживања важно је истаћи колико су народне песме важне, како за очување традиције свог и других народа, тако и за музичко описмењавање, развијање љубави према музици, естетског критеријума и целовитог развоја појединца. Уочили смо да број народних песама опада што је разред виши, те би у том контексту требало да се направе значајне реформе у уџбеницима, које ће се односити на увођење већег броја народних песама. Како смо у образовно-васпитном процесу данас више усмерени ка исходима, схватамо да садржај уџбеника није више сам по себи циљ. Из тога проистиче да није само важно научити песму, него је битно стећи и ширу слику о њој, те је изузетно важно и како ће се песме означавати. Стављање народне песме у ужи географски контекст омогућиће ученику не само да сазна крај из кога песма потиче, већ да на очигледан начин стекне ширу и прецизнију слику о вокалној музичкој традицији одређеног географског подручја, а самим тим и целокупну слику музичког фолклора свог народа и културе уопште. „Проучавати народну музику свог или другог народа”, како Радмила Петровић тврди (Петровић, 1989: 15), „значи открити шта тај народ зна и мисли о својој музици и на који начин то уме да саопшти”, а то је управо један од циљева којем се тежи на настави Музичке културе – упознати, сазнати, усвојити и сачувати вокалну музичку традицију од заборава.

Литература

- Антић, С. (2009). Савремена схватања уџбеника: последице на конструкцију мерила квалитета. *Иновације у настави*, XXII (4), 25–39.
- Брајковић, М. (2020). *Музичка култура: Уџбеник за седми разред основне школе*. Београд: БИГЗ школство.
- Брајковић, М. (2021). *Музичка култура: Уџбеник за осми разред основне школе*. Београд: БИГЗ школство.
- Грујић, М., Соколовић Игњачевић, М. и Кесић, С. (2019). *Музичка култура: Уџбеник за петти разред основне школе*. Београд: Klett.

- Грујић, М., Соколовић Игњачевић, М. и Кесић, С. (2019). *Музичка култура: Уџбеник за шести разред основне школе*. Београд: Klett.
- Грујић, М., Соколовић Игњачевић, М. и Кесић, С. (2020). *Музичка култура: Уџбеник за седми разред основне школе*. Београд: Klett.
- Грујић, М., Соколовић Игњачевић, М. и Кесић, С. (2021). *Музичка култура: Уџбеник за осми разред основне школе*. Београд: Klett.
- Девић, Д. (1975). *Увод у основе етномузикологије. Део 1: скрипта*. Београд: Универзитет уметности.
- Живковић, В. (2021). Слушање музике у контексту развијања и подстицања креативног мишљења код ученика виших разреда основне школе. *Норма*, 2, 206–223.
- Ивић, И. и сар. (2003). *Квалификациони школских уџбеника и механизми обезбеђивања њихових квалификација*. Београд: Образовни форум.
- Јеремић, Б. и Станковић, Е. (2019). *Методика настава музичке културе за предшколски и млађи школски узраст*. Сомбор: Педагошки факултет.
- Марковић, Б. (2021). *Из музичке културе: Уџбеник музичке културе за седми разред основне школе*. Београд: Едука.
- Обрадовић, М. (2019). *Музичка култура: Уџбеник за петти разред основне школе*. Београд: БИГЗ школство.
- Обрадовић, М. (2019). *Музичка култура: Уџбеник за шести разред основне школе*. Београд: БИГЗ школство.
- Паладин, А. и Михајловић Бокан, Д. (2020). *Музичка култура: Уџбеник за петти разред основне школе*. Београд: Нови Логос.
- Паладин, А. и Михајловић Бокан, Д. (2020). *Музичка култура: Уџбеник за шести разред основне школе*. Београд: Нови Логос.
- Паладин, А. и Михајловић Бокан, Д. (2020). *Музичка култура: Уџбеник за седми разред основне школе*. Београд: Нови Логос.
- Паладин, А. и Михајловић Бокан, Д. (2021). *Музичка култура: Уџбеник за осми разред основне школе*. Београд: Нови Логос.
- Петровић, Р. (1989). *Српска народна музика: Песма као израз народне музичке мишљења*. Београд: САНУ – Музиколошки институт.
- Плут, Д. (2003). *Уџбеник као културно-педагошки систем*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Савов Стојановић, М. и Чолић, Ј. (2020). *Музичка култура 6: Уџбеник за шести разред основне школе*. Београд: Вулкан издаваштво.
- Смрекар Станковић, М. и Динић, В. (2021). *У свету музике: Музичка култура – уџбеник за петти разред основне школе*. Београд: Едука.
- Смрекар Станковић, М. и Динић, В. (2020). *У свету музике: Музичка култура – уџбеник за шести разред основне школе*. Београд: Едука.
- Стојановић, Г. и Рајчевић, М. (2019). *Музичка култура за петти разред основне школе*. Београд: Завод за уџбенике.
- Стојановић, Г. и Рајчевић, М. (2020). *Музичка култура за шести разред основне школе*. Београд: Завод за уџбенике.

Стојановић, Г. и Рајчевић, М. (2020). *Музичка култура за седми разред основне школе*. Београд: Завод за уџбенике.

Стојановић, Г. и Рајчевић, М. (2021). *Музичка култура за осми разред основне школе*. Београд: Завод за уџбенике.

Стошић, А. (2012). Уџбеник музичке културе – ослонац у раду ученика и наставника, *Иновације у настави*, XXV(4), 22–30.

Стошић, А. (2016а). Функционалност уџбеничког комплета у развоју вокалних способности ученика млађих разреда основне школе. *Иновације у настави*, 29(1), 60–76.

Стошић, А. (2016б). Дизајнирање структуре уџбеника музичке културе на млађем школском узрасту. У: Ана Пешикан (ур.), *Настава и учење – уџбеник у функцији наставе и учења* (стр. 443–462). Ужице: Учитељски факултет.

Стошић, А. (2016в). Избор уџбеничког комплета музичке културе у светлу вокалног развоја. *Теме*, XL(2), 901–919.

Ђалић, М. и Ђурђановић, М. (2016). Заступљеност народне традиције у уџбеницима за музичку културу у првом разреду основне школе. У: Ана Пешикан (ур.), *Настава и учење – уџбеник у функцији наставе и учења* (стр. 443–462). Ужице: Учитељски факултет.

Чолић, Ј. и Савов Стојановић, М. (2018). *Музичко 5: Уџбеник музичке културе за петти разред основне школе*. Београд: Вулкан издаваштво.

Чолић, Ј. и Савов Стојановић, М. (2021). *Музичка култура 7: Уџбеник за седми разред основне школе*. Београд: Вулкан издаваштво.

Чолић, Ј. и Хаџи-Ђорђевић, А. (2021). *Музичка култура 8: Уџбеник за осми разред основне школе*. Београд: Вулкан издаваштво.

REPRESENTATION OF VOCAL MUSIC TRADITION IN TEXTBOOKS FOR MUSIC CULTURE OF UPPER GRADES OF PRIMARY SCHOOL

Folk songs are the product of a gifted anonymous creator. They reflect the national and cultural identity and represent the unwritten, living history. As the teaching areas of performing and listening to music strive to ensure the complete personality of the individual, it is essential to see to what extent and with which musical content in the field of vocal music tradition students of higher grades in primary school encounter. This paper aims to know the extent to which folk songs are represented in music education textbooks and compare the similarities and differences between the textbooks of different publishing houses from the fifth to the eighth grade. The analysis results show that folk songs are most common in textbooks for fifth and sixth grade, while the number of examples is decreasing in textbooks for seventh and eighth grade. On the other hand, we noticed that specific musical examples are widely represented in the textbooks of various publishers. However, the contents of the textbook cannot be characterized as identical.

Keywords: vocal music tradition, textbook, teaching music education